

## بررسی تأثیر آموزش مراقبتهای دوران بارداری بر آگاهی کارکنان مراکز بهداشتی درمانی شهر ایلام، سال ۱۳۷۹ مژگان خلیلی \*

### چکیده

این پژوهش یک نیمه تجربی است که به منظور بررسی تأثیر آموزش مراقبتهای دوران بارداری بر آگاهی کارکنان مراکز بهداشتی درمانی شهر ایلام انجام شده است. در این پژوهش ۳۴ نفر از کارکنان شاغل در مراکز بهداشتی درمانی شهر ایلام که دست‌اندر مراقبتهای دوران بارداری بودند به عنوان نمونه انتخاب شدند. نمونه‌های مورد نظر به روش سرشماری انتخاب گردیده و پرسشنامه‌ای شامل سؤالاتی در زمینه مراقبت دوران بارداری در اختیار آنان قرار گرفت. پس از جمع‌آوری پرسشنامه جزوه آموزشی مربوط به همان مراقبت‌ها به افراد ارائه گردید و پس از مطالعه، مجدداً پرسشنامه مذکور جهت پاسخگویی در اختیار آنها قرار گرفته و نتایج استخراج گردید. نمره بدست آمده از هر پرسشنامه قبل و بعد از آموزش با یکدیگر مقایسه گردید. آزمونهای به کار گرفته شده در این پژوهش مک نیمار و تی تست بود. یافته‌ها نشان داد که بین متغیرهای سن، تعداد زایمانها، سابقه کار و مدرک تحصیلی با آگاهی ارتباط معنی داری وجود نداشت ( $P > 0/05$ ).

مقایسه میانگین تغییرات در کل آزمون: قبل از آموزش ۲۹/۳۳ و بعد از آن ۳۸/۷ بوده است که آموزش باعث افزایش آگاهی افراد شده و از لحاظ آماری نیز معنی دار بوده است ( $P < 0/05$ ).

بنابراین نیاز به آموزش در افراد مورد نظر محسوس بوده ولی روش آموزشی به کار برده شده تأثیر مورد انتظار را برجا نگذاشته، لذا استفاده از روشهای آموزشی مؤثر تر مانند: فیلم، شرکت در کلاسها و ... در افزایش آگاهی کارکنان توصیه می گردد.

**واژه‌های کلیدی:** آگاهی، مراقبتهای دوران بارداری، آموزش کارکنان مراکز بهداشتی درمانی.

### مقدمه

انحراف از این روند طبیعی می‌تواند زمینه ساز بروز عوارض مختلفی مانند عقب ماندگی رشد، معلولیت و بیماریهای متابولیکی برای جنین و خونریزی، عفونت و مسمومیت حاملگی برای مادر و در نهایت مهمترین عارضه‌ای که مادر و جنین را در طی بارداری تهدید می‌کند خطر مرگ و میر آن دو می‌باشد، به منظور تقلیل عوارض دوران بارداری، خصوصاً مرگ و میر مادر و نوزادان ناشی

بارداری یک پدیده طبیعی و یکی از مهمترین دورانهای زندگی مادر و کودک بشمار می‌رود [۵]. فیزیولوژی بدن زنان به نحوی می‌باشد که قابلیت تغییرات لازم برای توفیق در امر بارداری و رشد جنین را دارد [۲]. این تغییرات در کلیه سیستمهای بدن مادر به وقوع می‌پیوندد که منجر به سازگاری وی با حاملگی و تأمین سلامت جنین می‌گردد [۵]. هر گونه

وضعیت بهداشتی مراقبت از مادران باردار تا رسیدن به وضعیت ایده آل راه طولانی در پیش دارد. امید است با انجام این پژوهش بتوان راه مناسبی جهت ارتقاء کیفی خدمات بهداشتی بالاخص در مورد مراقبتهای دوران بارداری در کشورمان ارائه نمود.

#### مواد و روشها

این مطالعه از نوع مداخله‌ای می‌باشد که با دادن پرسشنامه‌ای شامل سؤالاتی درباره مشخصات فردی و مراقبتهای دوران بارداری کارکنان بهداشتی درمانی دست‌اندرکار مراقبتهای دوران بارداری در مراکز بهداشتی درمانی شهر ایلام میزان آگاهی آنها مورد سنجش قرار گرفت و یک هفته پس از آموزش به صورت ارائه جزوه، مجدداً آگاهی افراد مورد نظر با همان پرسشنامه سنجیده و بین آگاهی قبل و بعد از آموزش مقایسه‌ای به عمل آمد.

نمونه‌گیری به صورت سرشماری انجام گردیده است و کل جامعه مورد مطالعه که در زمان انجام پژوهش ۳۴ نفر بودند، به عنوان نمونه انتخاب شدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمونهای من ویتنی<sup>۱</sup>، کروسکال والیس<sup>۲</sup> و مک نمار<sup>۳</sup> استفاده گردید. در این روش آگاهی خوب و بد در نظر گرفته نشد بلکه افزایش آگاهی (تغییر آگاهی) مد نظر بوده است.

#### یافته‌های پژوهش

یافته‌های حاصل از این پژوهش در رابطه با مشخصات فردی بیانگر آن بود که تمام واحدهای مورد پژوهش (۱۰۰٪) به لحاظ جنسیت زن بودند، زیرا کلیه کارکنان مراکز بهداشتی در بخشهای مراقبت دوران بارداری را زنان تشکیل می‌دادند، توزیع فراوانی سنی واحدهای مورد پژوهش نشان داد که

از حاملگی و زایمان، دانستن این نکته که چه شرایط و عواملی موجب بروز این مشکلات شده و تشخیص راههای پیشگیری از آنها، اهمیت به سزایی دارد [۲]. مراقبتهای دوران بارداری امکان شناخت شرایط ویژه را در دوران بارداری ایجاد نموده و همچنین مادران را در مقابل حوادث اسف بار بارداری و زایمانهای غیر طبیعی یاری داده و در حد توان و امکانات موجود از مرگ و میر مادران و نوزادان آنها جلوگیری به عمل می‌آورد. توجه به بهداشت مادران باردار در خلال حاملگی یکی از اساسی‌ترین و مطمئن‌ترین راههای حفظ سلامت مادر و جنین است زیرا با اعمال روشهای بهداشتی و مراقبتهای لازم می‌توان روند طبیعی بارداری و رشد مطلوب جنین را در نظر داشت و عوارض احتمالی را به موقع کشف کرد و از امکان وقوع خطر و یا پیشرفت آن جلوگیری نمود [۳].

به طور کلی در اولین مراجعه زنان باردار به مراکز بهداشتی، تاریخچه‌ای از مادر باردار شامل مشخصات فیزیکی، سوابق بارداری، سابقه بیماریهای مختلف تهیه می‌شود و سپس جمع‌آوری آزمایشات، واکسیناسیون مادر، معاینات فیزیکی و آموزشهای لازم اجراء می‌گردد [۲]. این مراقبتها در مراکز بهداشتی توسط پرسنل ذیربط که اکثراً ماما هستند انجام می‌گردد. لذا آگاهی این افراد در زمینه مراقبتهای دوران بارداری و شناخت عوامل خطر و موارد غیر طبیعی توسط آنها به انجام هر چه بهتر و دقیق‌تر مراقبتهای مادر باردار منتهی گردیده و مسلماً در موفقیت هر چه بیشتر این برنامه بهداشتی مؤثر می‌باشد [۱].

میزان مرگ و میر مادران در کشور ما در سال ۱۳۷۸، ۲۳ درصد هزار تولد زنده و این میزان در استان ایلام (شهر و روستا) ۴۰ درصد هزار تولد زنده بود که هنوز با آمار تعیین شده توسط سازمان بهداشت جهانی که میزان پیشنهادی مرگ و میر را صفر مورد، گزارش کرده است، فاصله بسیار زیادی دارد [۴]. لذا این مسئله بیانگر این نکته می‌باشد که

بیشترین درصد نمونه‌ها دارای سن ۲۶-۳۰ سال بوده و کمترین درصد ۴۱-۴۵ سال بودند، در مورد مشخصه وضعیت تأهل اکثر افراد (۷۰/۶٪) متأهل بودند. سطح تحصیلات افراد، دال بر این بود بیشترکه واحدها (۴۷/۱٪) دارای تحصیلات کاردانی بودند.

بررسی مدت اشتغال افراد مورد پژوهش نشان داد که آنها (۵۸/۸٪) دارای سابقه کار ۱-۵ ساله بودند، به لحاظ تعداد حاملگی‌ها نتایج نشان داد که ۶۴/۷٪ افراد حداقل تجربه یک حاملگی را داشتند.

جدول ۱. توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب آگاهی از آزمایشات دوران بارداری در سال ۱۳۷۹

| آگاهی قبل از آموزش |      | مثبت  |      | منفی  |      | جمع   |      |
|--------------------|------|-------|------|-------|------|-------|------|
|                    |      |       |      |       |      |       |      |
| تعداد              | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| ۱۲                 | ۳۵/۲ | ۶     | ۱۷/۶ | ۱۸    | ۵۳/۰ |       |      |
| ۱۴                 | ۴۱/۱ | ۲     | ۲/۸۸ | ۱۶    | ۴۷/۰ |       |      |
| ۲۶                 | ۷۶/۴ | ۸     | ۲۳/۵ | ۳۴    | ۱۰۰  |       |      |

جدول ۲. توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب آگاهی از میزان نیاز به اسید فولیک در دوران بارداری در سال ۱۳۷۹

| آگاهی قبل از آموزش |      | مثبت  |      | منفی  |      | جمع   |      |
|--------------------|------|-------|------|-------|------|-------|------|
|                    |      |       |      |       |      |       |      |
| تعداد              | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| ۱۰                 | ۲۹/۴ | ۱۴    | ۴۱/۱ | ۲۴    | ۷۰/۵ |       |      |
| ۶                  | ۱۷/۶ | ۴     | ۱۱/۸ | ۱۰    | ۲۹/۵ |       |      |
| ۱۶                 | ۴۷   | ۲۸    | ۸۲/۳ | ۳۲    | ۱۰۰  |       |      |

جدول ۳. توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب آگاهی از استحمام در دوران بارداری در سال ۱۳۷۹

| آگاهی قبل از آموزش |      | مثبت  |      | منفی  |      | جمع   |      |
|--------------------|------|-------|------|-------|------|-------|------|
|                    |      |       |      |       |      |       |      |
| تعداد              | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| ۱۷                 | ۵۰   | ۴     | ۱۱/۸ | ۲۱    | ۶۱/۷ |       |      |
| ۱۲                 | ۳۵/۳ | ۱     | ۲/۹  | ۱۳    | ۳۸/۳ |       |      |
| ۲۹                 | ۸۵/۳ | ۵     | ۱۴/۷ | ۳۴    | ۱۰۰  |       |      |

## بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان داد که در اکثر سؤالات مربوط به معاینات فیزیکی دوران بارداری، میزان پاسخهای صحیح پس از آموزش افزایش یافته و آموزش تأثیر چشمگیری بر تغییر آگاهی کارکنان نسبت به موضوع مورد نظر داشت (جدول شماره ۱).

نتایج یافته‌ها نشان داد که آموزش تأثیر بسزایی بر تغییر آگاهی کارکنان در مورد تغذیه دوران بارداری نداشت. البته لازم به ذکر است که واحدهای پژوهش پس از آموزش به میزان بیشتری به سؤالات مربوط به تغذیه دوران بارداری پاسخ دادند ولی این تغییر آگاهی در حدی نبود که تغییر معنی داری پس از انجام آزمونهای آماری مشاهده گردد (جدول شماره ۲).

نتایج حاصله نشان داد که در زمینه سؤالات مربوط به بهداشت جسمی دوران بارداری از جمله استحمام، خطرات اشعه X، ترشح شیر از پستانها، چگونگی مقاربت، پیشگیری از یبوست، تغییر آگاهی در اثر آموزش معنی دار بوده است ( $P < 0.05$ ). (جدول شماره ۳) بدین معنی که آموزش مؤثر بوده، ولی در مورد بقیه سؤالات علیرغم بالا رفتن سطح آگاهی، آزمونهای آماری تغییر مؤثری را نشان نداده، شاید علت آن، نوع آموزش باشد، زیرا مطالعه جزوه نیاز به انگیزه فراوان دارد و اگر از روشهای آموزشی مؤثرتری مانند نمایش فیلم، برگزاری کلاسهای آموزشی دوره‌ای، سمینارها و جلسات توجیهی استفاده می‌شد، آموزش تأثیر عمیق‌تری بر جای می‌گذاشت.

نتایج حاکی از آن بود که سطح آگاهی کارکنان نسبت به مراقبت دوران بارداری در حد قابل قبولی نبوده و نیاز به باز آموزی احساس می‌گردد. از طرف دیگر آموزش از طریق مطالعه جزوه تأثیر مورد انتظار را بر افزایش آگاهی کارکنان نداشته است، لذا به نظر می‌رسد باز آموزی کارکنان در زمینه مراقبتهای در راه بارداری از طریق برگزاری کلاسهای حضوری، سمینار و ... لازم الاجرا می‌باشد.

## منابع

- ۱- راما چاندران دارمالینگام؛ آموزش بهداشت؛ ترجمه شفیمی و آذرگسب، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۸.
- ۲- کانینگهام و همکاران؛ بارداری و زایمان و یلیامز؛ ترجمه مرضیه وحید دستجردی و ملک منصور اقصی، تهران: نشر اشتیاق، ۱۳۷۶.
- ۳- حلم سرشت پربوش؛ دل پیشه اسماعیل؛ بهداشت مادر و کودک؛ تهران: انتشارات چهر، ۱۳۷۵.
- ۴- آمار مرکز بهداشت استان ایلام، بهداشت خانواده.
- ۵- مجله ویژه بهورزان؛ مراقبت زنان باردار و نوزادان در معرض خطر. تهران: انتشارات وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی

***Educational effects of pregnancy course care on the health centers' staff knowledge in Ilam town ,1990.***

***Khalili M.(MSC)***

**Abstract:** This interventional study has assessed the educational effects of pregnancy cares on the health centers' staff knowledge in Ilam .In the research those involved in giving cares during pregnancy course were elected as samples. The samples were 34 people , selected in a census method .First , questionnaires covering questions on pregnancy cares were distributed among the studied units . Having the filled - out questionnaires gathered back , educational pamphlets in the field were handed to the samples .Having the pamphlets studied by them , the same questionnaires were given to be answered by them again . Then the results were compared . Mcnemar & T.test were used in the search.The findings implied no significant relation between knowledge and age , delivery times , Professional precedence and educational degrees variables .( $P>0.05$ )

**Key words :** *Knowledge , pregnancy cares , health center staff ,education .*